

Megjelenik minden csütörtökön sokféle képpel ellátva. **Előfizetési ár:** Egész évre 6 forint; félévre 3 forint; negyedévre 1.50 forint. Előfizethető minden postahivatal és könyvtárnál.

Hirdetések díja: 4 hasábos petit sor 9 uj kr. **Szerkesztői szállás:** mászóras utca 2. szám. 2-dik emelet. **Kiadó hivatal:** barátok tere 7. szám.

Ghyezy Béla.

A legutóbbi kormányválság alkalmával a miniszteri kandidátusok névsorában ott olvashattuk Ghyezy Béla nevét is, mint honvédelmi miniszterét, s pár nap óta ismét sürűbben hangzott e név a hírlapok hasábjain, mint miniszteré. Midőn e sorokat írjuk, már körülbelül bevégzett tény, hogy a magyar honvédelmi miniszter Ghyezy Béla ezredes lesz.

Eddig a magyar honvédelmi tárcának nem volt külön minisztere, s a miniszterelnök ressortjába tartozott az is. Volt elég hamis ok, hogy Magyarország katonai kedvezményekben ne részesüljön. Midőn 1867-ben a miniszterium megalkult, a honvédelmi tárcáca csakis névleg, mint az 1848-diki hadügy-miniszterium halvány, de ártatlan remiscenciája tartatott fent, s voltaképen nem jelentett egyebet, mint hogy katonai elszállásolási, vagy az újoncozás adminisztratívális ügyeknek is van egy osztálya a miniszteriumban. A magyar hadsereg iránti hangos követelések azonban oly ecelatáns módon nyilatkoztak, hogy gróf Andrássy Gyula akkori kormányfő végre is mindent elkövetett, hogy a nemzet e jogos kívánásai legalább részben meghallgattassanak, s így lépett életbe a honvédelmi intézmény, mely hogy mily gyorsan indult fejlődésnek, tudjuk mindnyájunk, s hazánk — az osztrák tartományokkal szemközt — megmutatta, hogy a honvédelmi intézmények eszméjétől mennyire át van hatva, s egyes városok úgy, mint az országgyűlés, tetemes anyagi áldozatokkal járultak az új intézmény fejlesztéséhez.

Most már a magyar honvédelmi tárcának is jelentősége lett, de Bécs katonai köreiből folyton nagy tartózkodás mutatkozott, s a külön miniszter kinevezése egyre később. A honvédségi intézmény azonban minden tekintetben a legszerencsésebb auspiciumból közt létesült. A hozzá kötött varázsnév, az egész nemzet mely érdeklődése, a honvédségi parancsnokká kinevezett József főherceg népszerűsége, s végre az a szilárd akarat, hogy egy magyar hadsereg magvát most kell elvetni: mindezek oly föltételek voltak, melyek a jövőt teljes mértékben biztosíták.

A biztos fejlődés, a fiatal sereg nagy előmenetelei, az uralkodó előtt csakhamar szintén népszerűsítették a magyar honvédséget, s ma már mi sem akadályozza többé a külön miniszter kinevezését, s reméljük, hogy megszűnik nem sokára az a csökönőség is, mely a honvédségnek tüzérséggel, s műszaki csapatokkal való ellátását akadályozza.

Kire bizassék a honvédelmi tárcáca? E kérdésnél a figyelem többekre is irányul, ezek közt Ghyezy Bélára, ki valóban oly férfú, kit a honvé-

Ghyezy Béla neve a delegációk köréből szintén ismeretes előttünk. Midőn az első delegációban a hadügyminiszterium képviselője, Griviesics oly tapintatlan kifejezésekre ragadtatta magát, mely a magyar delegációban a legmélyebb fölháborodást szülte, Ghyezy bizott meg utána, hogy a hadügyminiszteret képviselje.

Ghyezy Béla 1827-ben Pesten született, gyermekkori éveit Tatában töltötte el, a hol atyja lakott, s a gymnasiumi hat osztályt is ugyanott végezte be. — 1841-ben a bécsi mérnöki akadémiába lépett; 1846-ban a tanfolyamban első tiszté lön kinevezve; 1847-ben pedig a mérnökkarba osztatott be, hol egész 1868 végeig szolgált.

Első katonaiállomási helye Komárom volt, honnan 1848-ban ápril hó végén Olaszországba az ottani sereg hadmérnöki osztályába rendeltetett.

Eleintén Veronában erődítési munkálatokkal foglalkozott, később Peschiera bevételénél, végre pedig ez utóbbi helynek erődítési munkálatainál alkalmaztatott.

1850-ben az árkász-csapatához rendelték Olmützbe, onnan pedig az akkori főparancsnokság Bécsbe a mérnökari igazgatósághoz helyezte át.

Ez időtől fogva rendes hadmérnöki szolgálatban töltötte idejét egészen 1866-ig, részint építkezések, részint különleges rendeltetések által elfoglalva.

Igy 1852-től 1856-ig előbb a fischani katonai nevelő intézet, azután az akkor megkezdett bécshelyi tüzérségi és mérnökari akadémiának építésénél működött. 1856-tól 1859-ig a znanimi mérnök-akadémiában az építészeti szakmának volt tanára.

1859-ben, midőn mindenki azon reményben volt, hogy a Pó völgyében kezdett harc a Rajna partján túl fog végződni, Rastattba rendeltetett.

Onnan 1860-ban Aradra, azután Grácba, majd Polába helyeztetett át, mint mérnökari igazgató. Polában nagyobb terjedelmű erődítési építkezések vezetésével lön megbízva. Végre 1863 végén Bécsbe a mérnökari tudományos bizottságába

Ghyezy Béla.

delmi miniszterség megillet, s kit szakbeli képessége és férfias jelleme egyaránt ajánl e díszes helyre.

Ghyezy azon tiszteletreméltó család tagja, melynek neve igen ismeretes politikai mozgalmakból. A két év előtt elhunyt Ghyezy Ignác képviselő (Ghyezy Kálmán néhai bátyja) idősb fia, s a hadsereg főtisztjei közül pár év előtt lépett át a honvédségbe ezredesi ranggal, s vezette a honvédségi miniszterium teendőinek egy nagy részét.

jutott, melynek 1866-ig több irányban tevékeny tagja volt, miként ezt az ottan kiadott folyóiratban megjelent munkálatai is tanúsítják.

1866-ban egyike volt azon csekély számu mérnökkari tiszteknek, kik az északi hadsereg főhadiszállásába rendeltettek, a hol képzettsége s buzgó tevékenysége több irányban igénybe vétetvén, nagyfontosságú megbízásokban részesült, s a főhadiszállást meneteiben követte, annak minden viszonyaitól osztozott.

Jelen volt a salnei ágyuzásnál, valamint a tobitchani ütközetben; Königrátnél pedig július 8-án reggel a szász koronaherczeg vezénylete alatt a balszárnyon álló szász és a cs. kir. 8-dik számú hadtesthez rendeltetett négy utász századdal, hogy az állást erősítési munkálatok által tarthatóbbá idomítsa át. Bár a császári sereg rendelkezésére állott idő rövidsége és a végzet nem engedé, hogy ezen fáradozást siker koronázza, mindamellett Ghyezy buzgó közreműködését elismerésére méltatták az által, hogy a szász király a sz. Albrecht-rendnek középkeresztjével, ő felsége pedig ezen, valamint más, e súlyos hadjárat tartama alatt tett hű és lényeges szolgálataiért az ausztriai érdemkeresztel díszíté föl s jutalmazá meg.

Az 1866-diki hadjárat vége felé a Vágvölgyből a József főherceg vezénylete alatt álló 4 diki számú hadtesthez rendeltetett Miavára erősítési munkálatok elrendezésére, később pedig, miután július hó végén Bécsbe visszatért, Trientbe, hogy az ott megbetegedett mérnökkari parancsnokot helyettesítse, illetőleg hogy az akkor ott vezénylő Kuhn tábornok (jelenleg közös hadügyminiszter) rendelkezése megkezdett erősítési munkálatokat bevégeztesse.

Trientből Linzbe, onnan 1867 elején Bécsbe helyeztetett át, hol különféle irányban volt alkalmazva, míg nem 1868 elején a közös hadügyminiszterium mérnökkari (8-ik) osztályába rendeltetett.

Első politikai föllépése a hírhedt Griviesics-féle jelenet alkalmával történt az első delegációban. Akkori tapintatos magatartása minden irányban megelégedést szülvén, a delegáció második ülészakában Pesten a mérnökkari osztály előadói tisztével bizott meg, s ezen föladatának is nagy tevékenységgel s tapintattal felelt meg.

Mihelyt a honvédség szervezése megkezdett s József főherceg a magyar honvédsereg főparancsnokul kinevezetett, ő volt az első törzsiszt, ki a rendes hadseregből a honvédséghez helyeztetett át. S mindjárt ezután a m. kir. honvédelmi miniszteriumhoz a katonai szakosztály osztályfőnökévé nevezetett ki.

Hulló csillagok.

— Beranger. —

Fiam, te mondd: a csillagba
Irak föl éltünk végzetit,
S mégis ott, a sötét távolba
Szemünk elől hogy eltűnik.
Mondják, a csillagtól, ha fénylik,
A bölcs tant megtanulhatod:
Mit ér a csillag? vesztí fényit...
Nézd, hull, hull, s többé nem ragyog.

Kített im, lásd, egy ember élte;
Csillaga volt, mely épp' leszállt...
Sorsa épp' egy víg körben érte,
Kocintgatva örömpohárt.
Enyelge, tréfált... s lelke eltűnt,
Üres pohár, mit itt hagyott...
— Atyám, egy csillag épp' felettünk
Nézd, hull, hull, s többé nem ragyog.

Lásd, fiam, az egy kedves lény volt,
Egy boldog birta hű szívét;
Atyja font neki rózsás bélyéket,
Kérvénnek adván kezét.
Fejét a myrtuság övezte,
Az oltár égi fényt adott...
— Atyám, nézd, ott egy csillag rege,
S most hull, hull, s többé nem ragyog.

Lásd, fiam, az a zord, vörös fény
Hercégi lakájé vala,
Ki jó urát a törbe ejtvé,
Ámitgató, míg ő maga
A miniszternél büszkébb volt már...
Érte senki se sirhatott.
— Atyám, nézd, egy csillag, mely ott állt,
Most hull, hull, s többé nem ragyog.

Az a szegények anyja volt ah!
Őt kisériket kutyánk,
Szívünk itt már jegéből olvad,
Mert élete hállára int;
Tűzhelye messze-messze lüngölt,
A szegény mind hozzáfutott...
— Atyám, nézd azt az égi lángot,
Hogy hull, hull, s többé nem ragyog.

A hadvezér csillaga hullt le...
Fiam! te véd meg jó szíved,
Gög álesillogásból te
Ne vágyakozzál semmire;
A tiéd a hű munka légyen...
Jól tanítják a csillagok:
Mert másként a föld is lomogyon,
Lehull... és többé nem ragyog!

ADRÁSSY BÉLA.

Magyar egyházi viszonyok a mult században.

Már a külalak föltűnően jellemzi a két egyházvizsgálati jegyzőkönyvet, melyet ezenel bemutatok: az egyik egy hosszában kétet hajtott s lazán egybefűzött 430 ivlap, magában foglalja a tolnakülsomogyi kezdetben — 24—30, majd az utóbbi üldözések által tizenhatra fogyott, reformatus egyházmege ekléziáinak, eszerességi (többnyire 1726-tól 1762-ig maga az esperes Giezei Samu által sajátkezűleg írt) megvizsgáltságát, 1726-tól 1780-ig, tehát ötvennégy év alatti vizsgálat változatos eredményét, mintegy tükrét az e vidék reformatus papjai s népe vallás-erkölcsi életének, szokásainak és történetének. A másik három nagy kötetben, mindegyik 2—2000 ívrét lapon, vörös szattyanba kötve, aranyos segélyvel, magában foglalja Hontvármegye római kath. főesperessége három alesperesi 42 parochiánál herceg Batthyányi József érsek-kardinal által 1779-ben, tehát csak egy évben történt megvizsgáltságát. Emez, Hontmegye archívumában letett ajándoka egy fényes grófi születése s országos főpapi méltóságára büszke hierarchának; amaz a tolnakülsomogyi egyház-vidék levéltárában lappangott, melyet szerény helyzetéből elővonna, im elsőben bemutatok. A honti jegyzőkönyv egészen latin, a tolnakülsomogyi is az; alig egy ötödében magyar.

Tolnamegye egyházai — mint a Robert Károly alatti 1332—37-diki pápai tizedadók összeírásából tudjuk — *tolnai és regöli* esperességre osztattak, mely utóbbihoz Somogyból a Balatonig számos község tartozott. Ezen esperességi fölosztást az illető egyházak s 6s községek a reformáció után a török alatti másfél százados uralom alatt is, jelesen a tolnaiak a pécsi basa és a szegszárdi bég, a regöliek — most tolnakülsomogyiak — a simontornyai és a koppáni bégek alatt megtartották hívebben, mint azazóta fölgyarapodott római hitiek, kik az egyházban a politikai újabb fölosztást követik. A törökkiűzési s a kurucháborúk, valamint az 1709-diki dögvész alig hagytak egész Tolnamegyében — hol jelenleg 225,000 ember él — öt-hatezer lelket. A hosszú évek során iszonyúan megzaklatott s megfogyott ósmagyar s reformatus nép nem előbb kezdett eszmélni, csak midőn a földesurak a maguk birtokait idegen németek, tótok, rácokkal kezdék benépesíteni, s a pécsi püspök őket, mint még a mohácsi vész előtt pástorsága alá tartozott nyájukat, 1721-ben egy Bohus nevű kanonokja által megvizsgálattá. A tolnai esperesség papjai és egyházközségei 1723 elején szervezék magukat, megválasztván seniornak vagy esperesnek Patai Sámuelt, az akkori dunamelléki püspök s pataji lelkésznek, a százöt éves Patai

Jánosnak fiát, s atyjának a papságban segédét. A külsomogyi k is az időben szervezkedtek, mert bár jegyzőkönyvük 1726-tal kezdődik, bizonyos, hogy Giezei már az előző években esperes volt.

Herczeg Batthyányi József kardinalprimás, a maga érsekmegyéje minden hitfelekezeti egyházközségeit, részint maga, részint az illető megyei főesperes és alispán, a járási szolgabíró s esküdt a helybeli földesúr vagy ennek tisztje s több szomszéd nemes urak társaságában vizsgálata meg. Tiszteletes Giezei uram pedig egyik lelkészársával, évenként január elején, faluról-falura járt, megkérdezte a nép előljárótól: nines-e, s ha van: mi a panaszuk a pap s ennek családja ellen? vizont a papot: hát ő meg van-e elégedve a közönséggel? mi a pap és mester fizetése? mert ezt a község, tetszése szerint, néha emelte, néha fogyasztotta; rendben van-e a templom paplak? iskola? kik nem járnak templomba, avagy nem élnek az úr vaesorájával? a fegyelmendezők megtarták-e a penitenciát, vagyis: követtek-e ekléziát? stb. A papot ez alkalommal a község, az esperes jelenlétében, további szolgálata marasztá vagy kereken kijelenté, hogy túlad rajta, s keressen más helyet. Néha azonban a pap is nyilvánítá, hogy az eddigi fizetésért nem marad, ha nem javítják. A kölcsönös vádaskodásnak néhol vége-hossza nem vala. A község vádolta a papot, hogy részeges, ez vizont, hogy vasárnap délelőtt eljárna templomba, hanem délután világ fiait stb. A fegyelem szigorúan gyakoroltatott. Tolvaj, fajtalan az egyház közönségéből a pap és előljárók egyező akaratával kitiltott és csak az egyház megkövetése után vétették abba vissza. Mely ügy történt, hogy a bünös vasárnap egész isteni-tisztelet alatt az úgynevezett szégyenkövön a nép szemé láttára kiállott, s a prédikáció végével a pap rámutatván a kövön állóra, hogy ezen bünös ember istennel és emberrel ki akarván békülni, elkövetett büneért kész a megbántott istent, s gyülekezetet megkövetni. A bünös erre a megkövetés formuláját a pap előmondása után elmondá: a pap pedig egy imában kérte a községgel együtt az istent, hogy a bünösnek bocsásson meg; s végül a pap, az isten bocsánatáról a bünöst biztosítván; ezt az egyház közönségébe visszafogadá, s megtöltá, hogy bárki is e szertartással lemosott vétékét valaha neki szemére hányja.

A pap, mesterváltozások, a márciusi esperesi, majd az áprilisi püspöki gyűlésre bejelentettek, hogy sz. György napjára mindenféle községi szolgálak: pap, mester, bíró, kanász, gulyás stb. változása megtörténhessék. Ilyen volt a demokráciai vagy ha úgy tetszik: presbyteri egyházkormány s fegyelem-tartás, ellentétben az önhatalmú római hierarchiával.

A pap fizetése a község nagyságához képest: 10—25 frt készpénz, ugyanannyi kila buza, egy mázsa só, hús, őszi és tavaszi vetés, marhalegeltetés stb. Esketésért helybeli legénytől 50 denár, vidékitől egy forint járt. A menyasszony egy marok kenderrel, egy kendővel vagy egy rőf gyölescsal kedveskedett a papnak.

Néhol a pap fizetéséhez tartozott a falu minden tehenét egyszer egy évben udvarára hajtani s megfektetni; miként a Tisza- és Szamoshatán minden gyümölcsfától egy rázintás meg egy toppintás. Az iskolamester hivatala többnyire a jegyzővel egybekötve, rendszeren felényi volt, mint a papi.

A leánykerési s temetkezési szokások közt előfordulnak: Eddig szokásban volt leányt kérni vasárnap esteli órákon, de ez naptól fogva nem engedjük, hogy az isteni szolgálatra rendelt napot lakodalmaszra, karöltésre fordítsák. Meglgyjuk továbbá, hogy bizonyos leánykerők válasz-tassanak, kik a házasság dolgában szolgáljanak a prédikátor hírével stb. Somogyban néhol az ifjak esögrög pálcákkal (kereplövel?) szokták a halottakat virasztani. E szokást a vizitorok a papnak s mesternek hivataluk vesztése alatt megtiltják.

Egy 1742-diki jegyzot azt mondja: ezek meg-

tiltatnak: 1. a megporozott, haj, akár maga, akár vendég-haja legyen; 2. akképen az ostorformában font haj, és a haj tövébe font rózsás pántlika, és az hajba vágatott görbe fésű, mely a mestereknek is tiltatik (mégis általános lön e divat a mult század végeig); 3. a prédikátor, mihelyt a német köntöst viselni megszűnik, azonnal bajusztát meghagyja; 4. a nyakravalón nagy kapesot vagy pléhös kapesot a ládába tegye, mihelyt prédikátor lesz.

1742-ben az egyházvizsga — jegyzőkönyvünk szerint — alig állott egyébből, mint a fentebbi kérdésekre adott feleletekből, s a pap és mester évi díjának (salarium) följegyzéseiből. Ekkor az esperesnek a püspöki gyűlésre tett jelentése következtében, hogy az egyházmegye papjai s mesteri közt a fejelemelenség, részegeskedés annyira elhatalmasult, mikép ő maga ezt megfékezni s a kiáradt rendetlenséget a kellő határok közé visszavezetni nem képes, a püspöki gyűlésből két tanácsbíró a tolnai esperes elnöke alatt teljhatalommal kiküldetett. Az egyik somogyi papról tanúkkal bebizonyított, hogy cigányokat hozott a paplakra, ott az udvaron a feleségével táncolt, majd a hegedűt a falhoz vágta. Aztán felesapott katonának, a katonákkal toborzót táncolt, midőn pedig garázdál viselnie magát, a katonák farkasgúzsba kötve kezét-lábát, egy dorongon úgy forgatták meg, s végül kijózanodván, két márvánson váltta meg magát. A másik a lakodalomban cigányosdit játszott, egy másik emberrel cserélt-bérelt, dalolt: »Jaj, pityergem az anyám halálát,« stb. A küldöttség őt részeges garázda papot, két mestert ítélte el az egyházmegyéből elesapításra; utóbb mégis mindegyik kegyelmet nyert, de mind az egyházat, mind a papi testületet meg kelle követniük, s jövőre magukat illőbb viseletről írásban kötelezniük. Egy elesapandó pap mellett hívei maguk könyörögtek, hogy talán nadragulyát ástak rája, azért nem maradhat a házbán, valahányszor iszik. Egy papot a püspöki gyűlés hivatalától megfosztván, a szabó által hosszú dolmányát térdig körülvágatta.

Kevéssel ezután, 1745-ben bekövetkeztek a tolnai-külsomogyi egyházmegye ref. híveire az üldöztetés sanyarú évei. Ezt jegyzőkönyvünk 1758-ból így adja elő:

»Főtiszt. és nagy. Padányi Bíró Márton veszprémi püspök Somogy megye földesurait és tisztartóit oda utasítja, hogy a prédikátorok az imaházak kulcsait személyesen, híveik kíséretében vigyék hozzá, és a vármegye előtt neki átadják; mely parancsot a mi gyöngye ref. ekklesiáink teljesítették is, a tek. vármegye szolgabírói pedig a mi templomainkat pecséteikkel lezárolták, és így a mi Urunk Jézus Krisztus evangéliuma predikálásának véget vetének, hanem ha ezentúl is a hívek éhezve, szomjuhozva, nyögve az égre sohajtoznak az isten ingalmáért és segélyéért.«

Az erőszak természetesen ellenerőszakot idézett föl. Köröshegyen, Turon a templom lepecsétlése emberhalállal történt, Szárszón az ellenkező lévitát a földesúr tisztartója ötvenig vágatta. A hol a pap engedett gyöngesége érzetében, meghagyták, de a belekötésre másutt okot kerestek. A nagy-berényi papot, a miért a jegyeseket elválasztotta, a veszprémi káptalan földesúr bezáratta s 400 forintra bírságot. A székelyieket a földesúr, gr. Stirum, 500 frtíg bírságotla meg, a miért az ő tudta s engedelmé nélkül hozták maguknak papot. A keszi hath. pap előbb bezárta a ref. templomot, azután fölzigatván a nagyobb számú helybeli és komáromi kath. tökéket, a régi ref. magyar lakosokat kiverette. Jegyzőkönyvünk az üldözések sorát Kánya faluval kezdte körülményesen megírni, de folytatását abbahagyta. A kányaiak templomát Zichy József szolgabíró záratta be, s kulcsát a haranggal együtt a bedegi plébánosnak adta át; a lévita pedig, kit a szolgabíró el akart fogatni, szelét vevén a dolognak, elmenekült. Ennek helyébe a kányaiak egy másiknak hozha-

tására kértek a földesasszonytól, gr. Viczainétól, engedélyt. A grófnő azzal utasította el a folyamodókat: »A ki üldözte ekklesiákat, ahhoz forduljatok.« A szegény emberek ezután Tolnamegye alispánjának, Perczel Józsefnek engedélyt kérték s nyerték ki egy lévita hozhatására. Ámde ez ellen a bedegi plébános tiltakozott, s midőn a maga embereivel Kányára jönné, hogy a lévitát előzze: a kányaiak a támadókat elverték, s verekedés közben a plébánost megsebesítették. A tettesek ezért a megye börtönében Simontornay vasra verettek, az egész gyülekezet 22,000 frtíg megbírságotlalt, minek következtében az egész református népség szerteszéllott. Bíró Márton veszprémi püspök, az erőszakoskodások kezdője, Sümegen — nem tudni, ki által — agyonlövetett.

Több ilyen erőszakos eset fordult elő az országbán, hogy az új kath. papok és az új urak, kik a török uralom idejében a német eszázár mint magyar király alatt birtoktalan huzták meg magukat, a szegény népet, melyet a török megkímelt, lakában s hitében békén hagyott, e népet, utódit azoknak, kik e földön Árpáddal megtelepedtek, mert az istent nem a római szertartással tisztelte, ősei földéről elűzték.

1745 óta az esperes csak a tolnai ekklesiákat látogathatja meg, a somogyiakétól bezáratás fenyegetése alatt tiltatott. A somogyiak átküldötték az egyházigazgatókat s a papot vagy egy előjárót, bejelenteni az esperesnél az újévi változásokat; viszont a tolnaiak, midőn Giczei után egy somogyi Sebő nevű pap lett esperes, ehhez mentek át jelentkezni, az összesen 15—16-ra fogyott nyomorú gyülekezetekből.

A kath. hierarchia felszázados nyomásának II. József eszázár türelmi parancsa, még inkább az 1791. XXVI. országgyűlési törvény véget vetett. Jelenleg Kül-Somogyban húsz anya- hét fiók, Kül-Tolnában tíz anya-, egy fiók-, összesen harminc anya- és nyolc fiók-egyházközségben 23,000 reformált vallású ember, többnyire újabb építészeti stílyben, saját munkájukkal, hosszú évek során fáradságosan gyűjtött költséggel emelt templomban, saját szertartásai szerint dicséri az istent.

Megjegyzendő, hogy a másfélszáz éves török uralmat egész Tolnamegyében csak két templom élte épen túl: a *decsi*, melynek deloldali ajtaja fölött ezen fölirat áll latin nyelven: »1516-ban, Ulászló király halálakor, három évvel a keresztetek zendülése és zavargása után;« a másik a *bölcskei*, mely utóbb megroskadván, helyébe 1844-ben új templom épült. A *madocsi* XII-dik századi bencemostornak még az egyik tornya, s az ugyanakkori *cikatori* cisterci apátság román temploma szentélyének zárfa áll. Kül-Somogyban *Csepelen* egy román, *Köröshegyen* egy goth templom maradt fenn épen. A török kiűzetése s a kuruc háború után az első református, de a kath. templomok is, betapasztott sövényfalakon hitvány nádtetővel alkottattak.

HÖRE LAJOS.

Mért nem házasodott meg az én barátom.

(Angol beszély.)

Ketten ültünk együtt, én és apocakos Mr. Hunter. Kissé unatkoztunk, s kivált Hunter úr csinált savanyú arcot.

— Ej, Mr. Hunter, ön már igen sokszor biztatott engem, hogy felfedezze a titkot, miért maradt nőlen. Ma tehát figyelemzetem igéretére. Nem fog bennünket senki háborítani, mert az eső hull, s mindenki pipájához vagy a papushoz menekült. Ugyan kedves Hunter úr, ne füstöljön oly szörnyen, és ne sohajtozzék. Becsületesem mondhatom, hogy az ön pompás külsejéhez semmi sem illik kevésbé, mint a melancholia.

Mr. Hunter erre még melancholikusabb lett s egy diákhoz illő ábrándos arecát vetl elő kebléből egy kisdoképet, melyre két alak volt rajzolva ügyes kezek által. Mindkettő lány volt. Egyik

17—18 éves, másik 7—8 éves. Egy rózsá és egy bimbó.

Barátom melabús arckifejezése rám is hatással volt. Kissé elkomorodtam, mert hisz Mr. Hunter barátom volt. Visszatette a képet, s újra fölvette szivarját. Úgy tetszett, hogy elkomorult arcomat gúnyolódásnak tekinté, pedig szent Györgyre mondom, hogy részvéttel tekintettem rá. Hanem Hunter úr mérgesen eldobta szivarját s így szólt: — Nem fogom önnek elbeszélni e kép történetét.

— Annál inkább sajnálom, mert úgy látszik, összekötetésben áll az ön öntlenségével.

— De mennyire! — sohajtott Mr. Hunter, és mohón gyújtott új szivarra.

— Megvallom, hogy a le nagyobb mérvben kíváncsi vagyok.

Mr. Hunter vállalt vont. Ő bizony nem fog beszélni semmit. Én kértem s újlag kértem, hogy a lerajzolt két kedves lány történetét mondja el. Esküvel is megígértém, hogy semmi okot nem szolgáltatok arra, mikép velem elgütleltlen legyen.

Végre Mr. Hunter areán láttam a békeltető mosolyt, mely őt engedékenynek tüntette föl. Hiába, ő aglegény volt, s ezek mind szívesek szoktak lenni, kivált ha régi szerelmük felől kérdezzük.

— E két kép egy vázlat után készült, — így szólt Hunter úr, — melyet akkor végeztem be, midőn egy szerencsétlen utazásra indultunk el. Mint e rajzon úgy állottak akkor is egymás mellett. Helén nyugodtan, büszkén; a kedves kis Anna areán pedig a gyermeki pajzanság és gondtalanság különféle kifejezései váltakoztak.

Én mindössze huszonegy éves voltam, csupa élet, kedély, vaségség és ifjú gondtalanság.

Ki volt Helén? Ah! barátom, e legényben testesültek meg ábrándjaim. Valódi angyal volt, minő csak álmainkban jelenik meg, s minőkről ihletett költők szólnak. Én hozzá hasonlónak képeket minden jó nőt: szelid, engedelmes, gyöngéd, bizalmas, a lélek őszinteségével, mely legszentebb érzelmeinket magasztossá avatja. A dicsőség minden esábitó szava elnémult előtem az ő hangja mellett; az ifjú lélek minden vágya és álma, a gyönyörök ingerlő hívogatósa mind megsemmisültek ő vele szemközt. Mi volt mindezekhez az ő kedves, ártatlan hangja, gyöngédségének komoly és megindító szava, melyek drága ajkairól zendültek meg.

Nekem további tanulmányok miatt egy déli kis városba kellett mennem; midőn egy jómódu, de beteges özegey asszony, Mrs. Lacey szintén elhatározta, hogy ügyei rendbehozására két leánnyal szintén délfel vitorlázik. A két leány a drága Helén és a kis Anna volt.

Az első utazási nap estején én és Helén a hajó födelzetén sétáltunk. Karonfogva sétáltunk. Soha sem feledem el, mily sajtáságos érzés volt az, midőn Lacey kisasszony karját az enyémbe fűzte. Oly kedves volt a gondolat, hogy a bájós lény most egészen az én oltalmam alatt van. Hígyje el, barátom, hogy egy nő csak egyszer rendelheti magát örömet egy férfi oltalma alá; úgy férfit érteve, ki uralkodik szíve mindan érzelme fölött, csak ez egyetlen férfinak, és csakis ez egyszer nem vonakodik bevallani gyöngeséget. Hiába mosolyog ön. Mi koros nőtlének jobban ismerjük nőitek szívét és hajlamát, mint ti.

— Oh! Mr. Hunter, ön nagy lélekbuvár.
— Hallgasson végig. A nő szerelmének forrását a becsülés nyitja meg; csak így tud mélyen, bensőséggel szeretni, különben legszentebb érzelme nem lehetnek arra irányozva, kit szeret ugyan, mert vonzódik hozzá, de becsülni képtelen. A szerelem így a nő bálványa és vallása lesz; és jaj neki, ha az lesz. A szerencsétlenség mindig feje fölött beteg.

Azonban ne térjük el annyira a történetről. Három-négy napig kedvezett a szél hajónknak. Az ég derült volt, s a tenger naponkint föltárta előttünk titoktelkes szépségét. Egyik nap azonban sötét felhők mutatkoztak, éppen alkonyatkor. Az éj közelgett, köd ereszkedett le, s az elemek azon sajtáságos forrongása kezdődött meg, mely peréről-perere nagyobb hatalommal uralkodik a vizek fölött, mely fenséges, hatalmas, de félelmes is.

Lacey asszony ideges és ijedős volt, s bár a lélek már minden pillanatban el akarta hagyni, ő az ily élő-holtak természetete szerint annál jobban ragaszkodott az élethez. Helén lehetőleg nyugodt maradt. Nem sokat gondolt magával, de azt hiszem, hogy a forrongó hullámok őt is megrettentik, ha látja vala azokat.

A hajó jól tartotta magát, de a hajó legényeége gyanúsán mozgott, mintha nem bíza a jármű szilárdságában. A vihar nagy és bőszerű volt. A bul-

lámok szörnyen emelkedtek, s hajónk annyi dolgot adott azoknak, mint egy vízbe dobott falevél libegtetése.

A földézet egyik oszlopához támaszkodva, helyzetünk kétségbeesett volta fölött elmélkedtem, midőn egyszerre Anna szép, nyulánk alakja jelenik meg előttem. Rémtűn futott karjaim közé, s keblemre borulva, arcát vállamra rejté, s remegve kiáltott:

— Károly, kedves testvérem! Engedd, hadd maradhassak itt veled, s talán akkor nem fogok úgy félni.

A gyönyörű gyermeket átkaroltam, s gyöngéden vittem őt a horgony felé, mintha ösztönöm készítetett volna, hogy elhagyjam eddigi helyemet.

A következő pillanatban óriás rázkódást éreztünk, s a sárga-barna szürkület egyszerre valódi sötétségévé vált. Anna görcsösen karjaimba ragaszkodott s én védelmezve fogtam át, midőn megint egy borzasztó lökés, s erre hosszan tartó recsegés következett. Egy láncot ragadtam meg kezeimmel, s azon függtem. Anna ekkor is rémtűn szorított át, s velem együtt függött.

A sötétben megragadt lánc egy más, egy nagyobb hajó láncra volt, mely segítségünkre jött; de fájdalom, későn, mert hajónk személyzete és utasai mind elvesztek, s csak mi maradtunk meg ily csodálatos módon.

— Ha balszerencse, csapás ér bennünket, lesújt az egészen, s a terhet alig viselhetjük; de ha általános a balsors, akkor mi az egyesek bánata az általános szerencsétlenséghez? Egyesek fájdalma

nem puhatolta természetét, hanem gyöngéd tapintatával mindig eltalálta a legjobbat, s a mit ő tett, annál jobbat nem lehetett volna kívánni. A természet minden körülmény közt a legjobb tanító, s ha a nők mindig engedelmeskednének neki, akkor oly igen boldogok lennének volók.

De miát sietek elbeszélésemmel! Ime, már arról szóltam, hogy milyen volt Anna mint hajadon; pedig még amaz örökké emlékeztető, borzasztó eseménykor csak egy szelid gyermek volt, kit térdeimen ringattam.

A megmentő hajó, melyen menedéket találtunk, három évi útra indult, s e hosszú idő alatt Anna volt az egyedüli nő, ki velünk utazott. Becsületemre, e kedves gyermek soha sem látszott érezni sajnátszerű helyzetét. Bármit tett, az mind oly nőies, oly illedelmes volt, s az ő kis szobája oly szentély, hogy tisztelte mindenki, s örült, ha vele néhány szót csevegett.

Elfeledhetlen előttem az elragadtatás, melyet akkor tanúsított, midőn kikötőbe értünk; de nem feledhetem el azt a gondosságot sem, melylyel virágait ápolta, melyek nagy örömet látszott nekik nyújtani; és nem feledem el azt a mély hálát sem, melylyel ajándékaimat fogadta, például egy-egy madarat vagy bohó állatot. Ezek mind kedvenceivé lettek. Mit szóljak arról a serény ügyeskedésről, melyekkel ruháit rendben tartá? Mily elragadó volt tarka öltözékeiben, melyeket különböző országokban szereztünk össze. Félig keleti öltönye volt, bő bugyogó és széles öv, mely felső öltönyét szorító lengő terméthez. Arcát megbarnította a nap, s ahhoz oly igen illett fekete

nevezett. Ah! ez ismét szenvedélyessé tett, s bevalottam neki, hogy szeretem.

Szegény teremtés! Megjédt, visszahökkenett s oly csodálatos tekintettel nézett rám, miattam szemei könnyekkel teltek meg. Végre megölelt, s keblemre hajtva fejét, suttogva és szelid hangon, mely engem ama borzasztó pillanatra emlékeztetett, így szólt:

— Drága bátyám, édes Károlyom, hát nem a te testvéred vagyok én? Azt mondom, hogy szeretsz? Ah! de azért nem fogsz eltaszítani, ha bevallom neked, hogy az én szívem másé.

Én fölemeltem a szép fejet, s nyugodtan néztem szemei közé. Arca lángoló volt.

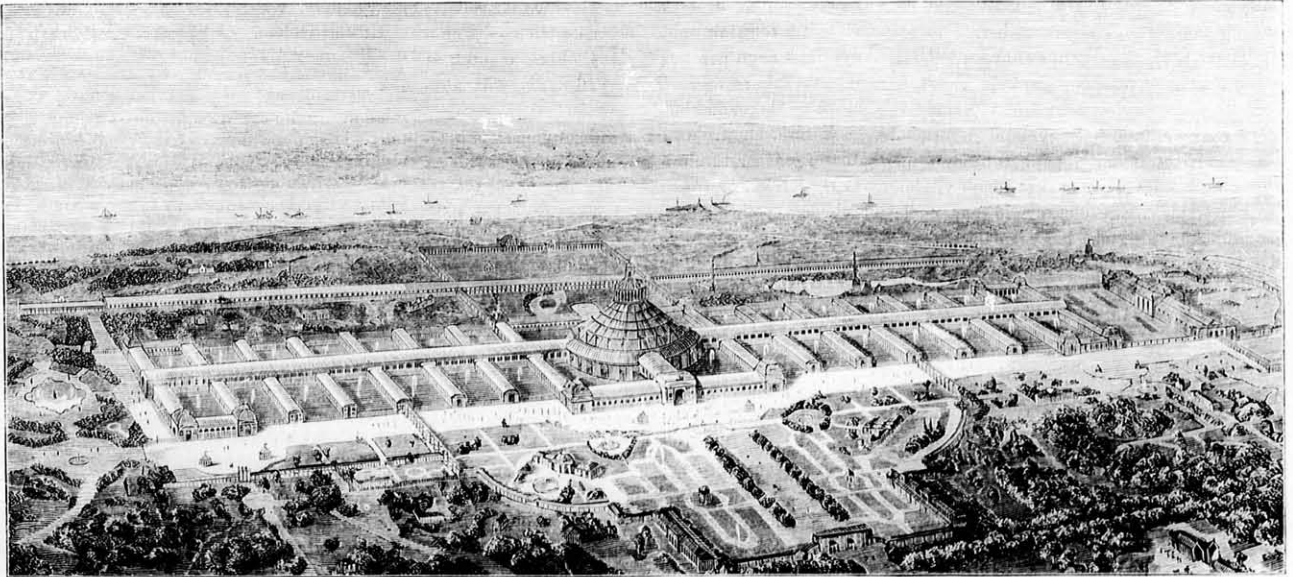
— Soha, kedves Anna! — válaszoltam, megcsókolva tiszta homlokát. — soha sem taszítlak el. Hogy is gondolhatsz ilyet? Testvérek maradtunk.

Úgy történt. Megtartám szavamot, s egyetlen szót sem hallott többé tőlem a szenvedély hangján.

Másé lett, s mint nő épp oly kedves, gyöngéd, ügyes és finom volt; csupa angyali egész visellete. Leleke egész gazdagságával egy másé lett, de ha jelen voltam, oly óvatosságot mutatott, nem árult el szenvedélyt, csak megelégedést, mintha attól félt volna, hogy szerelme nyilvánítása engem csak egyedüliségemre emlékeztethet.

Mindenki szerette őt, még az ég is.

Oh! kedves, angyali nő! meghalt nem sokára, meghalt, mielőtt tiszta lelke elvesztette volna fényes tulajdonait. Meghalt, mielőtt alkalma lett volna meggyőződni, hogy az, kit szeretett, nem

A bécsi világkiállítás látképe.

számba sem jöhet ilyenkor. Istenem, alig ejtettem néhány könyvet a szép Helénért. Éreztem a fájdalom emésztő lángját, de csak mint igen kis részt az embereket emésztő kínok közül. Az óceán úgy tűnt föl előttem, mint a jók és kedvesek temetője.

Anna elveszté eszméletét s midőn fölébredt, lázas hévvel kérdezősködött anyja és testvére után. Mennyi gyöngédségre, mennyi óvatosságra volt szükség, hogy a vesztéséget tudtára adhassam! Kezeit összekulcsolva, halványan állt előttem; átázott haja egészen kibomolva hullt le vállaira, nagy szemei, melyek oly mélyeknek látszottak, mint a csöndes óceán, ijedve tekintettek rám. A megtestesült fájdalom volt, s én úgy féltem ettől. Dadogva, könyvezve mondtam el neki, hogy nincs senkije. Ekkor lassan lehanyatlott két keze, szemei lecsukódtak s könyvek omlottak végig arcán; aztán karjaiba veté magát, mint egy ildózott s kifáradt galamb, s az én keblemen keresett enyhülést és nyugodalmat.

Oh! kedves szenvedő! Megérté arcából kötelességét és teljesíté legtitkosb kívánságomat. Hisz én voltam egyetlen barátja, és' az ő szelid lelke, melyet a bánat angyalivá tett, a vonzalom minden jelével elborított.

Lelkéről lassankint eltűnt az a köd, melylyel a vesztéség és fájdalom borítá, tompa közönye cioszlott, s jó szívűnek gazdagsága kifogyhatlan lett azon kedves és élénk hajlamokban, melyeket én eddig nem tapasztaltam. Megnyugvással tekintette helyzetünket, s nem epeszté magát jobb helyzet után. Nem kérdezte ő senki véleményét,

haja. A matrózok a tengerek királynőjének nevezték, s a tisztok kifogyhatlanok voltak a legelőkelőbb címek alkalmazásában.

Anna szíve gyermeki volt, viselete pedig női. Nem fedkeztem meg oktatásáról sem, de arról nem akarok beszélni, sem arról a figyelmes óvakodásáról, hogy csak nálam keressen segílyt. Én nem is sejtettem, hogy mérget szívek be ezalatt, s nem is gondoltam még, hogy e bájos gyermek több is lehetne, mint testvérem.

Négy évi bolyongás és tengeren való hányatás után végre átadhattam anyém karjaiba. Én egyetlen gyermeke voltam s azért Annát úgy tekinté, mint az ég szeretetének új ajándékát.

De végre is miért késedelmeskedem oly soká elbeszélésemmel? Miért mondom el, hogy mint felett a bimbó rózsává, mint lett a gyermek hajadonná, kit nem a terület bájossá, — noha oly igen szép volt, — hanem nemes és kellemes tulajdonainak gazdag egyesülése, melyek lelkében oly ritka összhangzatot alkottak. Miért említem, hogy irántam mindig gyöngéd, figyelmes volt, átengedé testvéri szeretete legkevésbé sem változott, míg én oly hévvel szerettem őt.

Béltáram azonban, hogy szenvedélyes szerelmemtől nem sokat remélhetek. Úrügyet kerestem tehát, hogy a szülői háztól minél többször távol lehessenek. Egyszer hosszabb időre távoztam s csak akkor tértem vissza, midőn úgy tetszett, hogy szerelmem nyugodtabb. Anna azonnal karjaim közé szaladt, és szokott kedvességével és gyöngédséggel kérdezősködött. De ő már el volt veszte rám nézve! Megcsókolta, s kedves testvéremek

volt méltó az ő ártatlan szívére és fenséges vonzalmára!

A bécsi világkiállítás.

Az 1873-diki bécsi világkiállítás nagy jelentőségéről e lapok jelen évi folyamára hosszabb cikksorozat között, mely igen tüzetesen kifejtette, hogy az ipar mily nemére, s a kereskedelem mily ágára kell döntő befolyással lenni a bécsi világkiállításnak. Most a kiállítási helyiség látképét ismertetjük meg olvasóinkkal, azon helyet, mely a jövő év tavaszán az egész kereskedelem, iparilag foglalkozó világ figyelmének legérdekesebb központja lesz.

Egész város az, melyet a kiállítási helyiségeinek építene, s melyeken hónapok óta ezernyi munkás dolgozik, megfeszített erővel.

Az építési rendszer megválasztásánál szem előtt kelle tartani az éghajlatot, a rendelkezésre álló építési anyagokat és munkaerőt, valamint a befeljesítésre kitűzött aránylag rövid határidőt. Ezek nyomán az épületek névbe a pavillon-rendszert fogadták el, mely egyedül teszi lehetségessé, hogy egy ily kiterjedésű épület kellő változatossággal bírjon, s már külsejében föltaláljuk a belső fölosztás jellegét. E rendszer lehetőségessé teszi továbbá, hogy a közönség megszemlélhesse a kiállítást a nélkül, hogy a már egyszer látott helyre vissza kelljen térnie. E rendszer alapeszméje — habár egészen átalakítva — egy régebbi tervvázlatban föltalálható, melyet a műépítészet kárára oly

korán elhunyt Van der Null és Siccardsburg építészek 1841-ben készítették volt, egy esetleg Bécsben tartandó világtárlat épülete számára.

A kiállítási épület hossza 905, szélessége 205 méter, (476 és 107 öl), s áll egy, a kiállítási épületet egész hosszában átszelő főcsarnokból, melyhez kétoldalt keresztcsarnokok csatlakoznak. A főcsarnok hosszának központjában egy hatalmas mérvekkel bíró körönd (rotund) magaslik, a legnagyobb illyzerű építmény, melyet ismerünk. Átmérője 102, magassága 79 méter (53 és 59 öl), egészen vasszerkezetben Scott-Russel tervezete szerint.

A főcsarnok 25 méter (13¹/₂) széles, a keresztcsarnokok mindenik 15 méter széles és 75 méter hosszú (8 és 39¹/₂ öl) lesz. Utóbbiakat 55 méter (18 öl) széles

udvarok választják el egymástól, hol a szabad ég alatt elhelyezhető tárgyak lesznek kiállítva.

A fődött tér összes felülete 103,000 négyzetméter teendő. A prater-sétány fasorától keletre álland a műkiállítás épülete, melynek fal felülete 6995 □ méterre van számítva. Az itt kiállítandó műkinesek biztosítására ezen épületet minden oldalról külön zárt udvar fogja környezni; ugyanott egy elkülönített zárható csarnok foglalja magában az »Exposition des amateurs«-t.

A műkiállítás épületéből fődött folyosók vezetnek egy nagy üvegházba és a növénykiállításra szánt pavilonokhoz s az aquariumhoz.

A gépkiallítás számára párhuzamosan a Dunasabályozás gáttöltésével 890 méter hosszú és 48 méter széles (44¹/₂ és 14 öl) külön csarnok fog építtetni; sőt magát a dunasabályozási gáttöltést is hidraulikus gépek és készülékek felállítására fogják használni.

A tárlati építkezések tervezetét Hasenauer K. építész készítette, ki a művezetéssel is megbízott. Ez óriási munka fogantatására még Korompai, Gugitz és Rumpelmayer építészeket adták mellé.

Egy kis tüzrevaló.

A boglyakemence vállán megfagyott a víz. Nem tud nyújtani semmi melege, mert nincs »elke.« Hűdeg egészen. A kis ablak üvegtáblái is úgy befagytak, mintha pokróc borítaná. A házórző eb szűkölve húzódik a szoba ajtajához, s meg-megrázza, hogy hát bocsássák be oda, hol oly sokszor meghúzta magát.

A téli szél zúg-búg olyan hangon, minőt csak erdő közelében szokott hallatni.

Néhány száz lépésnyire ott van a szép szálas erdő, melynek egyetlen fája oly hosszú időre barátságossá tenné azt a nagy sárhombárt, a boglya-kemencét.

Nem is kell egy fa, csak néhány galy, melyet letördelt a szél. Azzal ugyan nem lesz szegényebb az uraság.

A tornác erese alatt ott áll a kis szán, melyen a Pista gyerek (szegény, most az ágyban fekszik) a templom melletti dombról szokott lecsuszkálni. A mit azon el lehet hozni az erdőből, éppen elégséges lesz addig, míg tán kerül az isten jóvoltából máshonnan.

Mégis csak nagy dolog más jóságához nyulni.

— Megosiptem, úgy-e? Adjon egymásután zálogot kend, s aztán pusztuljon, de fa nélkül.

Mit adhatna zálogot? Ha odaadja fejeéről azt a kendőt, megveszi az isten hidege hazáig. Az erdőkerülő maga is belátja ezt.

— Mondja meg kend nevét egymán, hadd jegyzem föl, s majd megveszi kenden az uraság a büntetést.

E pillanatot tünteti föl egyik rajzunk, mely igen híven visszaadja a szegény asszony zavarát, s élénken kitünteti, hogy megérdemli a részvétet.

A magyar nép tréfi s elnevezéseiről.

(Kecskemét vidékéről.)

A ki azt hiszi, hogy népünk szellemi

sajátsága az oly gazdag kedélyvilágot és egészséges észjárást tükröző népdalok, dallamok és mondák, közmondások, táj- szólások, szokások, adomák és egyebekben már eléggé körülírva és kimérítve van, bizony csatlakozik. Mert igaz, hogy a tűzgyökeres magyar népet mind az ezer oldaláról kiismerni legalább is »ördögi ezermesterség,« miként maga lehetlent tréfásan nevezi.

A sok között ilyen egyik oldala a humor, mely alapjában nyugodt, egészséges kedélyből önkényt foly.

Európai élete szakadatlan harc volt folytonosan saját létele, másfél századon át pedig Európa megvédése érdekében, melyből fölül nem mult dicsőséget és hasonló szenvedést hozott magával. Ez megmente a fennhőző felületességétől, míg amaz elaljasodni nem engedte. Ily kedélyből aztán gazdagon fakadt a humor, melynek forrása mély és tiszta.

Anekdotái, melyek a hajdankorból s a régi jó táblabírák világból

fölös számmal maradtak fenn, tréfi s közmondásai, elég fényes példák e tekintetben, mihez járulnak még a helyek- és egyénekről való tréfi elnevezések, melyek megérdemelnék, hogy több figyelemben részesüljenek.

Szolgáljon e cikkecske mutatványul Kecskemét és vidékéről.

A Nagy-Körös északi részén fekvő kerti földeket »*Elgondoltinak*« hívják, miután a lakosság közös tulajdonát képező eme birtokrésznek a Bach-magisztrátus által történt elidegenítése »*elgondolat*« volt.

Kecskemét déli, valamint Nagy-Körös északi határában létező futó homokföldek szőlővel ültetve be, »*Halesnek*« nevezettek azaz: lesz belőle szőlőkert, ha lesz.

Egy kis tüzrevaló.

Olyan nehéz minden galy, melyet fölvesz a hó közül. No persze, oda van az fagyva. Az erdő úgy zörög, úgy ropog, azt lehetne gondolni, hogy jön valaki. Tán bizony az erdőkerülő... Isten őrizzen tőle!

A szán végre megtelt, s most már csak haza kell vinni.

— Megálljon csak kend!

Ez az erdőkerülő.

Szegény asszony futna is, meg nem is. Annyi bizonyos, hogy alig tud a lábán állani.

— Kend fát lopott.

Tehát csakugyan lopott. Megáll, lesüti szemét, mely könyezni kezd, s nem tud szólni semmit, csak hallgat mélyen.

Egy homokos szántó földterületet úgy neveztek el, hogy: »Neteremj,« mintha csak parancsára nem teremne.

Kecskemétre egyik városrészt »Rádcygy.« Ki volt a keresztapja, és miért nevezte így? nem tudom. Amnyi bizonyos, hogy ősszel és tavasszal, mikor az ég esernyője megerednek, vagy a nap meleg sugarai a feneketlen sárból esontá szilárdult fagyot földölgék, fülig süpped az ember a barátságos habarckban. 1869. november 12-kén, mikor a 2-dik honvéd-huszárszázzalad Postáról Kecskemétre jöttünk, ide szállásoltak bennünket. Képzelték, miként áldottuk e böles intézkedést! Gazdánk vigasztalt, hogy hiszen a Rávcygy még hagyján! Bosszúságunkban elneveztük magunkat e satyrán, mert bizony: huszár nem végy ró.

Még kifogyhatlanabb a nép egyes egyének tréfás elnevezésében, illetőleg újra-keresztelésében, mi az elsőnél gyakran maradóbb. Különösen az alföldi pásztorok között annyira dívó a gúny-elnevezés, hogy igaz nevén közülök alig egykettőt ismernek.

Mindenek aligha fogunk esodálkozni, ha megmondjuk, hogy dacára annak, miszerint némely községekben a Szücs, Szabó, Kovács, Kiss, Nagy stb. nevek igen elterjedtek, a családok a legkezebb szózással sem beszélhetők rá, hogy a megszóított István, János, József, Sándor keresztnevektől eltérjenek, is így egy helységben ugyanazon nevet 15—20-an is viselik. »Csak legyen belőle becsületes ember!« szokták mondani.

Ily körülmények között a nép észjárásával mi inkább meggyező, mint a praedikátumok adományozása, talpraesett tréfákkal lemoshatatlánul megszentese.

Ekként támadnak azután a következők (tehát nem légből kapott) elnevezések: Templom Kovács, Mogy Kovács, Téglás Kovács, Szorító Kovács, Sipka Kovács, Kurcina Kovács, Tarka Szabó, Istenes Szabó, Krisztus Szabó, Hajtski Szabó, Szomorú Szabó, Apra Anygal, Babszem Tóth, Csicsibőr Benke, Parti Kolbász, Vig Dudás, Tuskó Baka, Dérluzi Zöldgő, Jőljárt Nagy, Süveges Nagy, Ballás Nagy, Kilencz Péter János, Lobogó Juhász, Oda Dani Pál, Pántlika Molnár, Pampula Molnár, Lantos Kiss, Repülő Kiss, Rojcsik Betyár, Szuri Csizmadia, Turóci Gubás, Fogas Koldus, Uri Balog stb.

Vannak aztán ilyenek is: Nekaszálj Józsa, Fülcs Faragó, az első híhetőleg a rajtavesztett kapzsizság, ez utóbbi a sületlen tudákos rajtavesztett jutalma.

Akadunk ilyenek nem sence is: Bolond Józsa. Gyakran a legkiválóbb elentét szolgál alapul, mint például: Pisze Samu, holott éppen ellenkezőleg nagy orra van.

Van eset, midőn a nevet egészen föleseredik. Gyermekekomban egy juhász szolgált nálunk, Vak Ádámnak neveztek, holott sem vak, sem Ádám nem volt, hanem igaz nevén: Fakan Pál.

Hogy a sok praedikátum szintén megtalálja paródiáját, erre nézve legyen elég egy nevet idéznem, a szökevény feygenéct: esik-szent- királyi Bozán Gyurka Jánosét. Akár egy zászlós úr!

A városi képviselő gúnyneve: krétás határ. Mikor valakinek az étel vagy ital igen jól esett, azt mondják rá: vérré vált benne, mint eszmadiaiban a bontó fészű.

HCSZÁR LÁSZLÓ.

A bibliai özönvizre vonatkozó, s legújabban fölfedezett adatok.

Smith György, a brit muzeum tagja a »bibliai archaeologiai társulat« e hó 3-kán tartott gyűlésén érdekes fölolvasást tartott az özönviz azon legendájáról, melyet ő a muzeumba Ninive romjai közül került kőlapokról betűzött le.

A kőlapok Ninivében Assurbanipalnak, Krisztus előtt 660 év körül élt assyr királynak könyvtárában találtattak, s a rajtuk olvasható legenda már csak másolata egy sokkal korábbi, legalább is a keresztény aera előtti XVII-dik századba eső munkának, mely Erech városban látott először napvilágot, s melynek minden szavát régiségénel fogva a chaldái másoló sem látszott érteni s csak gépiesen utánozta. Az akkor élt király neve szintén olvashatott és Smith Izdubarnak nevezi őt.

Ezen Izdubar valószínűleg a mythikus korszakba tartozik, mit bizonyít a legendának azon passusa is, hogy ezen Izdubar Erech városát bevívén, a várost lakó istenek és szellemek, hogy a győző dühe elől meneküljenek, állatokká változtatták át magukat. Smith azt hiszi, hogy ez az Izdubar mindjárt az özönviz után élt és talán ő volt a babyloni monarchia alapítója, s tán éppen

magá a történeti Nimrod. A legenda oly dolgokat beszél el róla, melyek nagyon emlékeztetnek Herkules viselt dolgaira, s ha a görög Berosus eme versiója a dátumokra nézve helyes, Izdubar király Kr. e. körülbelül 3000 esztendővel élt. Az ezen legendában említett Erech város egyike volt a világ első városának s fővárosa volt Nimrodnak is, melyet a Talmud is említi Babel, Nipur és Calneh városokkal együtt. Erech (mai neve Waraka) volt továbbá Izdubar király székvárosa is, ki midőn Beluszt legyőzte, házassági ajánlatot kapott Ishtar hercegnőtől, ki nem más, mint Vénus, a szépség istennője. Izdubar azonban emlékeztette az istennőt, hogy neki már van egy férje, az életfia. Izdubar azután szolgálja Heabani segélyével legyőzi a szárnyas bikát, az akkori idők szörnyetegét. Nem sokára azonban félni kezd a haláltól, az ember legnagyobb ellenségétől s fölkeredik, hogy fölkeresse Sisit, Ubarututu fiát, a görögök Xisthursát (Noé) ki halhatatlanságot nyert halál nélkül.

Az utazás leírása nagyon esonka s csak annyit tudhatunk, hogy hosszas bolygóság után találkozik Urhamsi tengerésszel, s ezzel az Eufraates torkolatához vitorlázott. Végre megpillantják Sisit és nejtül azon a vizen, mely az életket és holtakat egymástól elválasztja. Izdubar átbocsátást kér és Sisit imigyen válaszol neki: »Mamitu istennő, a sors istennője, mindenki számára kimérte az életet és halált; a halál napja azonban ismeretlen.« Izdubar kérdi azután, hogyan lehetne halhatatlanná. Sisit válaszául elmondja az özönviz történetét s az okokat, miért lett ő halhatatlan. Ez elbeszélés szintén nincs egészen meg s itt-ott töredezett, azonban egészen méreates versekbe van foglalva s így szól:

»Surippak ósrégi város volt, s benne laktak az istenek; Anu, Bel, Ninip, a Hades urai nagy szelvény között imigyen jelentettek ki akarataikat: »Ubarututu fia Surippakból, készíts egy nagy hajót a magad számára... El akarom törteni a bűnösöket és az életet, s csak az marad meg, a mit hajódba beviszesz. E hajó... kubit hosszú és... kubit széles és magas legyen; bocsásd azt azután a mélységekbe.« Én megértettem és így szólék Heához, az én uramhoz: »Ugy fogok eszelekedni, a mint te mondtad.« Hea megnyitá száját ismét, és ezeket mondá nekem, szolgáljának: (Itt hiányzik vagy tizenöt sor irás, mely a hajó leírását s az új szavait tartalmazza.) Készen levén a hajó, hasadékokat és hézagokat vettem rajta észre, melyekben a víz beszivárgott; erre három méretnyi szurkot kentem rá kívül és ugyanannyit belül, majd oltárt állítottam föl belsejében engesztelő áldozatoknak. (Itt ismét több sor csak részben van meg.) A mivel bírtam, mind a hajóba gyűjtöttem, ezüstöt, aranyat, élelmi szereket, összes férfi- és nőcselédemet, a házi- és vadállatokat. Erre Samas megnyitotta az égnek esernyőjét és így szólott hozzám: »Erősen fogom hullatni az esőt az égből, lépj be hajódba és zárd be ajtódat.« Én ez napon ünnepet ültem tiszteletére s nagy félelem között léptem a hajóba, bezárván annak ajtaját s Azursadírabi kormányos kezébe adtam a lapátot, hogy irányítsa a hajót. Reggel nagy szelvény keletkezett, Völ megjelent az égen mennydörgései és villámai közt. Nebo és Saru előtte haladtak hegyeken és síkságokon keresztül, rombolást vívén mindenfelé, úgy hogy az előbb még vidám földről csakhamar kiveszett minden élet, kiellenté vált minden; testvér nem látta többé testvérét.

Az istenek az égből maguk is retgették a vihart, menhelyet kerestek, fölszállván Anu mennyországába és hasonlóan az ebekhez elrejtették testüket. Így mult el hat nap és hat éjjel, a hetedik nap reggelén lecsillapult a vihar s megállapodott az eső. Én kinyitottam a hajó ablakát s láttam, hogy a víz fölcsínem sűrűn uszálkának össze-vissza a holttestemet. Hajóm végre Nizim hegyen megállapodott. A hetedik napon innen egy galambot bocsátottam ki, mely nem találván nyugvó helyet, visszatért; majd fecskét bocsátottam ki, de ez is visszatért, végül hollót küldöttem ki, mely megpillantván az uszáló hullákat, azokból lakmározott és nem tért többé vissza. Erre mind szabadon eresztettem az állatokat s engesztelő áldozatot mutatam be. Az istenek mindnyájan az oltár fölé sereglettek, kivéve Belt, a hadurat, a ki elvesztésemet tört s kérte Heat (Kronos) a nagy istent, hogy senkinek se kegyelmezzen meg az élők közül.

Ezután Sisit megtisztítván és halhatatlanná tevén Izdubar, visszaküldi őt országába. Izdubar ennek emlékére nagy köveket vett s halmozott egymásra.

Smith ezután összehasonlítja ezen legendát a

bibliai elbeszéléssel s a görög Genesissel, előadván, miben egyezik meg e három egymással avagy miben tér el egymástól.

Az idézetek.

A tudományosság nem valami népszerűséggel bír. Eme szavak: »tudomány« és »népszerű« egymást szinte eltaszítják; de e viszonylagos ellenszenv csak látszólagos. Valamint az, ki valamely nagy zenészi mesterművet végighallgatott, dacára annak, hogy nem zeneimérő, és nem bír fogalommal a gis- és ciszöl, tanulatlan fülében mégis néhány hangot, taktust és melodiát visz magával, melyeket azután még sokáig dúdolgat; épp úgy a nép is, a nagy eszmepouirból, mely már évezredekben át tudósok, költők, államférfiak és más nagy emberek egyes elvetett szavai- vagy mondataiból képződött és soha sem éri végét, egyes rövid, könnyen ismétlhető mondatot vesz föl, melyek összege úgyszólván népszerű tudományosságot képez.

Igy például: »egy fecske még nem csinál tavaszt; vajjon nem így hangzik-e ez, mint ama paraszt-bölcsesség, mely az eke mellett támad és mégis tudományosoknak látszik, ha e mondatot használjuk, mert Aristoteles, Nagy Sándor híres nevelője szavai Es ha eme mindennapi szólásokat idézzük: »a szőlő savanyú;« »kigyót melencet a keblém;« »magát idegen tollakkal ékít;« vajjon nem mi is a régi görög meseköltészet tollalval ékítjük-e magunkat? »Egyik kez a másikat mossa;« ezt Epicharmus görög költő mondá. »Semből sem lesz;« ezt Persens latin költő. E mindennapi idézetek: »Égbekiáltó, — »Mely szellem gyermeke!« »A nap kinjút és forróságát szenvedni!« »A jobb részt választá;« ezek mind a könyvek könyvéből vettek. Ez öntudatlan tudományosság korán kezdődik nálunk; a már iskolában is használatban levő idézet: »A mit rólam így számár beszél, arra nem igen ügyelek;« egy Gleim-féle meséből van véve.

Két indító ok van, mely minket eme idegen emberek szellemi mondanásnak közlészésére ösztönöz, nevezetesen ama költő, minden emberrel közös vonás, mely a mindennapit szépiíteni és mintegy ünnepi ruhába öltöztetni iparkodik, és e miatt az ásitást sem ósároljuk egyszerű szavakkal, hanem Tóbiás 6. 3. versét idézzük: »Oll' uram, meg akarsz zabálni!« E szavak helyett »Oh! mi balga valék.« Molière-ből ezt idézi, a ki franciául tud: »tu l'as voulu, George Dandin, tu l'as voulu.« Az idézetben még a harag is gúnyoros. A ki így nőről állítja, hogy rossz, bizonyára esunya képet is vág mellé, és azonnal eszébe jut a hetedik könyörgés: »És szabadíts meg minket a gonosztól;« tehát nem nevezi rossz nőnek, hanem egyszerűen »hetedik könyörgésbeli nő.«

Ha egy vendégnek szemlényávit tesz a német késő megjelenésért, Schiller szavait idézi: »Késő jön, de mégis jön;« így a vendég bizonyos, hogy habár későn jött is, de mégis szívesen látják.

A második ok az idézetek használatára az, hogy nézetünket az ezen mondatokban rejlt tekintély által takarni és védeni akarjuk. Ha például a magasztosból a nevelésesség jutunk, azzal vigasztaljuk magunkat, hogy I. Napoleon is úgy járt, ki Oroszországból kevés emberrel és egy mondattal tért haza, s e mondat így hangzik: »Du sublime au ridicule, il n'y a qu'un pas.« A magasztosból a nevelésesség csak egy lépés. A nép az ily mondatok megválasztásánál különösen a jó és kellemes hangzásra is figyel. Valóban esodálatos, hogy mily nagy földeket megjár egy-egy jó mondás és hány nyelvhez alkalmazkodik; néha azonban igen soká megtartja a nyelvet is, melyen fogamzott, s így mondja el még az is, a ki különben semmit sem ért az illető nyelvből. Vannak angol, francia, spanyol, olasz, német stb. közmondások, vagy költeményekből vett fölkiáltások, jelmondatok, melyeket mindenki tud.

Igy sokszor halljuk, vagy olvassuk: »Le style est l'homme.« Ez Buffon grófnak egyik beszédéből való, melyet a francia akadémiában tartott, s hol voltaképen ezeket mondta: »Ces choses sont hors de l'homme, le style est l'homme même.« (Eme dolgok az emberen kívül vannak, az irány maga az ember.) Akkor még nem gondolta, hogy szavait ekkép fogják szétszaggatni: »Le style est l'homme.« Sőt a legmindennapi idézetek sem használtatnak úgy, a mint eredetileg kimondattak. Így Schillerben Piccolomini nem mondja: »A szerencsének nem üt az óra;« sem pedig Don Carlos: »Az aranjuzi szép napok oda vannak stb.

Ha azok nevicet le akarnók írni, kik ez idéze-

tekhez anyagot szolgáltattak, úgy a legkevertőbb elemet nyernők a világon; összejárnának ebben proféták és diplomaták, hercegek és kalandorok, pogányok és keresztények, miniszterek és journalisták; a klasszikai és modern Caesar, IV-dik és LXXII. Henrik, Lajos Fülöp és Kalisch Lajos, Goethe és Saphir, Aristoteles és Bismarck, angolok, franciák, magyarok, olaszok és isten tudná mi minden. Azonban itt is a meglepetések terén mozognak. Először némely embereknek oly mondasokat tulajdonítanak, a melyeket ők soha sem mondtak, másodsor némely nevezetes idézet egészen ismeretlen nevű egyéntől származik, és harmadszor a kik először használják az idézetet, nem föltalálói, hanem csak alakítói az idézeteknek.

Combronne tábornok a waterlooi csatában fölkialtolt: »La garde meurt et ne se rend pas!« (a gárda meghal, de meg nem adja magát!) Ő pedig kerekén tagadja, mintha ő tőle származnék ez.

Sieyès egész életét át boszankodott, mert neki tulajdonították eme szavakat, melyeket XVI. Lajos lefejezése alkalmával mondott: »La morte sans phrase.« Koscziusko tagadja, mintha a maciejovici csatában azt mondta volna: »Finis Poloniae.« Talleyrand is esodálkozott, midőn a »Szentivány-cset« átfordítván, ez idézetet az ő politikájára alkalmazták: »Ez a vég kezdete.« Hogy XIV. Lajos azt mondta volna: »L'etat c'est moi« (az állam én vagyok), maig sincs bebizonyítva.

Vannak nevezetes idézetek, melyek egészen ismeretlen egyénektől származnak. Egy csak az irodalombúvár előtt ismert költő, Desbarreaux, ki XIV. Lajos alatt élt, egy pénteki napon betért a koresmába és szalonálva süttőt tojást kért. Az ájtatos koresmáros elszonyodott ennek hallatára, de megrendelé az étket. Ekközben az ég elborult, és épp midőn a koresmáros a zsíros tojással bejött, kitört a zivatar, roppant nagy mennyiségű víz eszett meg a házat. A koresmáros térdre esett az idegen előtt és kérte, hogy ne egye meg a zsíros ételt, mert fél az ég haragjától. Desbarreaux fogja az ételt és az ablakot kinyitván, a szavak kíséretében dobta ki a tojást: »Voilà bien du bruit pour une omelette.« (Annyi láma egy omelettért!) Most mily ismerős már s mennyi alkalmazása lett mint közbeszédnek.

Végre vannak példánk, hogy híres írók idézetei idegen anyagból származnak. Így Schiller, ki a legtöbb böles mondással bír, többnyire másoktól vevé kölönsön. Így »Fiescoban« 3 fely. 5. jel. »Patriklus is meghalt, és pedig több volt náladnál.« és mondat az Iliás 21. könyvében fordul elő, a midőn Achilles az életét érdeklő Lykaonnak náival mondja: »Barátom mért jajgatsz úgy? Patriklus is meghalt, a ki sokkal többet ért nálad.«

Stuart Maria fölköltés a 3-dik fejezésben: »Jóbb vagyok híremnél!« »Figaro lakodalmá« 3. fely. 5. jelentében fordul elő. Persze az ily kölönsökre Johnsont lehet idéznünk, ki Goldsmith siriratában mondja: »Semmit sem érintett, a mit ne ékesített volna.« Mi itt Proudhon szavait idézhetjük: »A tulajdon—lopás, és megfordítva és bővítve: »Az ily lopás tulajdon.«

Az idézetek azonban, épp úgy fűszerezik az írókat, mint a beszédet. Mily gyakori idézet Campbell után: »Jövendő események előre vetnek árnyékot.« vagy Johnsontól: »A pokol jó szándékkal van kiköveztve.« Chénier J. egy tragédiájában mondja: »Távolságtól tündöklök.« »Hát még Shakespeare: »Valami rothad Dániában, és »Jól ordítottál oroszlan!« »Ez a humor belőle!« stb.

A szentírás is egy esomó idézetet szolgáltat a népnek. »A bor az ember szívét fölvidítja,« »Igazság igazság marad,« »Tiszteletet, ki tiszteletet érdemel,« stb.

Vannak továbbá oly idézetek, melyek sem költők, sem más nevezetes egyénektől nem származtak, hanem némely esetekben szerencsével használtattak. Így I-ső Napoleontól származik a »grande nation« nevezet; tizennyolcadik Lajos ezt mondá: »L'exactitude c'est la politesse des rois.« Testvére, X. Károly bukása előtt néhány nappal Salvardy a Palais-Royal egyik bálján, melyet a császár sógora, Lajos Fülöp nápolyi király tiszteletére adott, ezeket mondá: »C'est une fête toute neapolitaine, nous dantous sur un volcan.« (Ez egészen egy nápolyi ünnep, vulkán fölött táncolunk.) Lajos Fülöp, a júliusi király, a »juste milieu« és »entente cordiale« föltalálója. Az utolsó Napoleon programja ez volt: »L'empire c'est la paix!« (A császárság a béke.)

Közü: VEROVÁZ M. LÁDEN.

Vegyes közlemények.

— (A nagy csillaghullást.) mely nov. 27-iki és 28-iki éjjel Európa több pontján észlelhetett, Seechi az

»Osservatore Romano«-ban leírva, azt mondja, hogy e tümemény sokkal nagyobb szárról volt, mint az ismeretes 1867. évi nov. 14-iki csillaghullás. Három percnél rövidebb időközben száznál több csillaghullás észleltetett, mért is az észlelőknek előbb egy alkalmas számítású módszert kellett föltalálniok; de e mellett is számos csillaghullás kikerülte a figyelmet. A római csillagdin őt óra alatt 14,000 hulló csillagot észlelték. Legsűrűbb volt a hullás fél 9 órakor, midőn öt perc alatt 492 hullást láttak. Seechi ezenfölül meg is határozta az égneak azon pontját, honnan a hulló csillagok kiindulni látszottak. Nyolc és kilenc óra között a hullások a kos csillagkép világos csillagai mellől indultak ki, azonban a kiindulási pont az éj előrehaladtával szintén haladt, még pedig a nagy háromszögön át a Meduza feje fölé. 11 órakor Perseus csillagképből is indult ki néhány hullás, éjjel után ismét az éjjel előtti pont volt a kiindulási hely. Az egyes hulló csillagok többnyire igen aprók voltak, de nagyon fényesek, sőt minden ötödik másodrendű csillag gyamantá tűnt föl. A fényesebbek szép pályákat írtak le az égen; a mozgás sebessége csak közepesül volt. Ez röviden a tümemény leírása; oka nagyon egyszerű. A föld t. i. a Biela féle üstökös esővízjű haladt át. Ugyanis ez üstökös és fölkünek pályája két pontban metszik egymást; november 27-kén földünk épp e metszéspontok egyikén (a 66-dik fokon) állott, a hulló csillagok tehát az említett üstökös apró részecskéi voltak, melyek légkörünkben meggyaladvá, oly gyönyörű tümeményt nyújtottak a föld lakóinak.

— (A telepítvényesek.) Képviselőházunk e napokban tárgyalta a telepítvényesekre vonatkozó törvényjavaslatot. Érdekesnek tartjuk tehát egy kis összefoglalást tenni a telepítvényesekről, kik részint magán, részint pedig kincstári birtokokon gazdálkodnak. Utóbbi időben mind kétféle telepítvényes község-k közül nem egy szünt meg. A múlt évek folyamán szabad egyezkedés következtében megszűnt 4 község 4141 lélekszámmal s 6022 katasztrális holdnyi területtel, per és bírói ítélet következtében pedig megszűnt három község 4090 lélekszámmal s 900 hold területtel. Olyan telepítvényes község, melynek szerződése a közelebbi múlt években s illetőleg a folyó év végéig járt le, van 22. E községekben van 19,021 lélek, mely 18,037 katasztrális holdnyi birtokon gazdálkodik. Végre van 27 telepítvényes község, melynek szerződése csak a jövő években, legkésőbb 1883-ban fog lejárni. E községek 49,206 holdnyi területen 32,551 lelket számlálnak. A kincstári telepítvények következők: a pécsai uradalomban van 21 telepítvényes község 39,281 kat. hold területen 24,005 lélekszámmal. A ménési uradalomban 5 község, 6423 holdon, 3060 lélekszámmal. A szent-andrási uradalomban 4 község 7607 holdon, 3012 lélekszámmal. A denatában 2 község 4644 holdon, 2893 lélekkel, a szőreglyében 4 község 5640 holdon, 3339 lélekkel, végre a esztádi uradalomban van 6 község 12,625 hold területen, 5807 lélekszámmal. Összesen tehát 42 telepítvényes község, mely 41,941 lélekszámmal 75,606 katasztrális holdnyi területen gazdálkodik. E községeknek csak külsősége mintegy 15 millió forintot képvisel. Jövedelme a kincstár részére néhány forint hánján fél-millió forint tesz. Jövedelmek tehát a bérleti szerződések szerint 3 1/2 %-től. Jövedelmek t. i. ha a telepítvényesek a bérösszegeket rendszeresen fizetnek. De 1868. végén hirtalékokban voltak 1,864,740 forinttal, az 1871-dik év végén pedig 1,435,135 forinttal. Már e kimutatás is mutatja, de ezenkívül is kétségtelen, hogy a bérhatalékokban olyan rendszeresség van, hogy az állam rendszeren három évi bérösszeget nélkülözni kénytelen. Az erdélyi összes telepítvények 55 telepítésen 46,306 lelket számlálnak s összesen 58,603 hold területet használnak.

Hírek.

A tud. Akadémia Bessenyei-ünnepélye. E hó 15-én az Akadémia a magyar irodalom újra breddésének 100-ik évfordulóját ünnepelte, s megemlékezett a lelkes förfüről, Bessenyei Györgyről, ki irodalmunk új korszakának az első lendületét adta. Fájdalom, hogy areképét be nem mutathatjuk. Nem maradt ez ránk, s csak leírásokból tudunk annyit a jeles förfiu külsejéről, hogy az deli és férfias volt. 1772-ben lépett föl, még pedig hat munkával: »Agis tragédiája, öt játékban versekben; »Hunyady László« — »Agitárs keserve« szomorú játékok; — »Az ember próbjá.« — »Eszterházi vigasságok« — és »Delfin«. Ezzel indult meg az az áldásteljes irodalmi mozgalom, mely esizolnál kezdte nyelvünket.

Bessenyei föllépte a tepszedi legszomorúbb korszakába esik, mikor egymás után foszlott le minden, a mi nemzeti volt, midőn a magyar nyelv száműzetett, a miveltséget szennyelgő körökből, főúraink Bécsben költöztek dús jövedelmüket, s ha olykor rövid időre visszatértek, egy esomó mélyet hoztak magukkal. Az örökké nevezetes mozga-

lom Mária Terézia királynő udvarából a magyar testőrök közül indult ki. Az ifjú Bessenyei a testőrség tagja volt, s Barsay Ábrahám, Bárczy Sándor, kik vele együtt forgatták a tollat, szintén testőrök. Bessenyei a francia iskola hatása alatt írta első műveit, s azok páthosszával szólnak szindarabjainak alakjai. Ma már nem keltenek figyelmet e művek, de akkor annál nagyobb figyelmet gerjesztettek, hogy e fiatal ember, ki Kazinczy szerint, »egy szép Meleágerhez« hasonló, s ki számos magas állásu udvarhölgy »de még királynéja kegyelmes figyelmét is magára vonta,« kinek oly sok szórakozást nyújtott az udvar, ki tud jól németül, franciául és angolul és mégis az árva magyar nyelven tartja érdemesnek könyvet írni. És Bessenyei irt még azontúl is szindarabokat, pedig nem volt színész; irt bölcselmi elmélkedéseket, melyekre kedélyénél és tanulmányainál fogva legtöbb hajlama volt, irt elbeszéléseket és tanközleményeket. Egy idegen városban, hol soha nem volt kedves a mi magyar, ott határozta el, hogy magyar írjon le. Az elkorcsosult nemzet, az általános tetszalál nem eszékelték lelkesültségét. Épp ez volt rá buzdító hatása, ez fokozta működését, s ez tette őt környezetében a nemzeti irodalom szószólójává. Bessenyei György 1742-dik évben a szabolesi Bercelen született, elszegényedett régi zemes családból. Több testvére is lévén, nem valami kitény nevelésben részesült, s öt évet eltöltve a sáros-pataki kollégiumban, apja hazavitte a gazdaság mellé, s az ifjú négy évig volt »falusi gazda,« midőn Abauj-megye az újonnan föllállított testőrséghez ajánlotta, s így Bécsbe ment. Az első, a mit itt érzett, az volt, hogy keveset tud, s legfőljebb Gyöngyössy és Beniczky népszerűbb darabjait olvasta. Az ifjú ekkor hozzáfogott, tanult tizenny évig, és csak azután lépett föl »Agis« című tragédiával; majd megírta »Atilla és Buda« tragédiáját, s 1777-ben kiadta »Filozófus« című vigjátékát, melynek fölakaja (Ponty) egy becsületes házifiafias nemes, de oktondi és hanyaveti. Utolsó drámai kísérlete »A hármas vitézek, vagy triumvirátus,« mely 1779-ben jelent meg Bécsben, s melyről őnmaga azt mondja: »Ez a darab pedig fordítás is, nem is, a Voltair Triumvirátusából.«

Mint szimtiőr, Bessenyeinek sok nehézséggel kellett küzdenie nemesak nyelv tekintetében, hanem azért is, mert semmi magyar társaságot nem létezett. E fajta műveit a nyelv kezelése teszi érdekessé. A tanköltészet terén magasabb értékű darabokat alkotott, s itt bölcselkedő reflexiói is jó megeredet találnak. Bessenyei gyorsan dolgozott, elég ismerete, kósztültsége és gyors fölfogásu elméje lévén. Voltaképeni munkássága legfőljebb 20 évre terjed, s ez idő alatt szorgalmasan dolgozott. Munkáinak csak egy része jelent meg nyomtatásban; más része a muzeum irattárában van, ismét más része elveszett halála után. Ez utóbbiak száma fölül nincs biztos tudomásunk. Ki nem adott művei közül sok a szigorú cenzura miatt maradt vissza kéziratai közt. A cenzura miatt nem jelenhetett meg annak idejében »Magyarország« című munkája sem, mely hazafias gondolkodásának egyik legszebb bizonyossága, mely oly nagy hűvel nyilatkozik a magyar nyelvről, valamint az 1790-ben megjelent »Egy magyar Társaság iránt való Jámhor Szándék« című műve is, melyben tudós társaság alakítását sürgeti.

Meddig volt a testőrségnél, nem bizonyos. 1772-ben már gárdahadnagy rangot viselt; némelyek állítása szerint ekkor lépett ki, s a magyarországi prot. egyházak bécsi ágense lett, melyért minden superintendia egyenként 500 váltó forint fizetést adott; Bessenyei betegeskedett ez időben, s üdülést végett utazott 1775-ben Olaszországba, hol költői kedélye új táplálékot nyert, sőt bizonyos katolikus hajlamokra is megért, melyeknek az udvarnál már régen ki volt töve. Tudjuk, hogy a ténitgetés mily nagymérvű volt Mária Terézia udvarában, ezt följegyezte a történet. Bessenyei szegény volt, s abban az időben nem létezett a megélhetésnek anyai forrása. A királyné a vallásváltoztatás és 2000 frntyi évi kegydíjat ajánlott, s Bessenyei 1779-ben áttért a katolikus vallásra. A jövő évben azonban II. József lépett trónra, ki a kegydíjakat revisió alá vette, s Bessenyeitől megvonta, ki még négy évig Bécsben maradt, de anyagi segélyek nélkül meg nem élhetvén, biharmegyei kis örökségére, Kovács pusztaára vonult vissza, s ott még hét évig élt. 1811 május havában hunyt el. Élte utolsó felében igen el volt foglalta kis gazdaságával, melyet jó rendben hagyott hátra. Mozgósán és egyedüliségben élt, az íróasztalnál keresve enyhülést. Sirja ott van a kovács-i ház kertjében jelölentül. Irodalmunk ez utóbbi bajnokának száz év előtt történt fölléptét e hó 15-kén ülte meg a tud.

akadémia rendkívüli ülést által, melyre a főváros minden osztálya a lehető nagy számban jelent meg. Gr. Lónyay Menyhért akadémiai elnök nyitotta meg az ülést egy alkalmi beszéddel, melyben rövid visszapillantást vetve a száz év előtti viszonyokra, a nemzeti érzület és nyelv hő ápolására buzdított. Utána Toldy Ferenc lépett az olvasó asztalhoz ki ply szorgalmasan, írta meg az úttörők történetét. Élénken nagy hatással festé a kort, midőn a költő Zrinyi már feledve volt, s midőn az, ki előlépett, hogy visszahívja a nemzeti lélet s lerakja a jövő alapját, a legnagyobb szörny-nyel, önön fájának hidegségével és előítéleteivel volt kénytelen küzdeni. Szólt azután egy század irodalmi mozgalmairól s ezek hatásáról, kiemelve, hogy mit tettek az írók nemzetiségünk megtartá-sára. Végül Szász Károly olvasott föl alkalmi ódát, s ennek végsoraival zárjuk be értesítésünket:

S te nemzetem, kis nép nagyok sorában,
Mindenfélő hab-ostromolt sziget!
Egész a világ szeme függesztve rád van,
Barát, ellenség kémi léptéd;
De küzdj, tanulj, kelj hajnalnál korábban,
Isten-s magadban el ne veszd hitéd!
S e hont, mit üsd fegyverrel szerzedek,
Te szellemed pajzsával védelmezd meg!

— (A »Heti Posta,«) mely eddig a »Hazánk s Külföld« társalgja volt, ezentúl is az országos iparos szövetség közlönye leendő. Szerkesztője: Kazár Emil többnműi előfoglaltsága miatt visszalépett, s a legközelebbi szám már Csukási József úr szerkesztése mellett fog megjelenni. Ezentúl tehát minden a lapot illető közlemények Csukási József úr neve alatt kalap-utca 12. sz. n. küldendők. A lap előfizetési ára egész évre 5 frt, félévre 2 frt 50, negyedévre 1 frt 25. kr. Ez összeg az »Athenaeum« kiadótársulathoz (barátok tere 7. sz.) intézendők.

— (Bárá Főtűs szobrára) eddigel 37,495 frt 77 kr. bankjegyen s 678 ft 82 kr. különféle érepcz-ekben gyűlt be a földhitelezetthez. Ez összeg elég arra, hogy a szobor-bizottság máris némi előleges lépéseket tegyen a valóítás célja felé.

— (Szerdahelyi síremlékére) gr. Pálffy János pozsonyi főispán 200 frtot küldött. Az aradi új színház előcsarnokát Szerdahelyi mellszobrával fogják díszíteni; ennek javára Pichler József aradi zongoraművész és több műbarát közelébb nagy hangversenyt rendeznek.

— (Az idei államsorjatek) a bányahelyeken fölállítandó árnházak és asytlumok javára fordítatván, fölhiujuk a sorsjegyekre a közönség figyelmét. Ha meg-gondoljuk, hogy a kincstári bányáknál körülbelül 17,000 munkás dolgozik, kik ha ellénynek, gyámoltalan öve-gyeket és gyermekeket hagynak hátra, rögtön belátjuk, mily szükséges az az gy hátramarradatk segélyezésére. Gondoskodnak ezekről mindenütt, mert az apoklás és nevelés hiányában elveszett gyermekekben sok munka-erő is enyészik el. Az árnházak és azozkál összefüg-gésben fölállítandó szakiskolák évenként körülbelül 68,000 frtba kerülnek. Ezek költségét a bányapénztárból fűdözhetik, de a fölserelőre a sorházas marad. Ajánl-juk tehát a sorjatekot mindenki figyelmébe.

— (Az udvarnál a jövő évben) többféle fényes ünnepegy lesz; nevezetesen Gizella főhercegnő menyegzője; a trónörökös serdültnek a nyilvánítása, miután 15-dik évét ekkor tölti be; a király aralkodásának 25-dik évfordu-lója; és szintén a jövő évben (szeptember hóban) lesz 600 éve, hogy habsburgi Rudolfot német császárrá választották. E hirt akkor a norinbergi vágréfr, Hohenzollern Frigyes vitte meg Besselbe.

— (Frisvaldszky János természettudósunkat), a magyar nemzeti muzeum állattani osztályának örét s az akadémia tagját az a kitüntetés érte, hogy a drezdai akadémia Leopoldo Carolina tagjává választotta.

— (A Dumasbátyos munkelatai) ez év tavaszától máig következő eredményt mutatják föl: Budán a lánchidon fölül és alul 600 folyó ölet cölöpöz-ték és betonoztak, Pesten a Rudolf-rakpart folytatásá-képp 250 ölet és az új vámházalótti rakparton 130 ölet. Az erre fordított anyag áll: 7000 szál 18—36 láb hosszú, négyesgözi, 10—12 hüvelyki vastag cölöphöl, 15,000 darab összekötő bordából, mintegy 3000 köböl betonból. A munkalato eszközésére használták 5 gőz-sulykózó, 20 kézi-sulykózó, 3 cölöpközi gőzotró, 2 gőz betonagyvaló, 2 betonesolnak, 1 teher-vontató gőzös, és 25—30 kisebb nagyobb dereglye, 5—10 köböl tohrképeséggel. A vámháztól lefelé a vasúti hídig befejezték a kőhányást, a többi munkalato a silo és dock-ok függőben levő ügyo miatt félbesza-kadt. A vasúti hidon alól a felső zártoltás kőhányás és kaviesből készítették a víz-zerus pontja fölött 18 láb magasságig. A gubacsai határban levő zártoltás teljes-n elkészült a víz-zerusponon fölül 30 lábnyira. A most zárt Dunaág tag zárlipjéből megtörténtek az előmün-

kálato, medre a víz-zerus ponton alul 12 láb. A cse-peli zátonyból 40,000 köböl kaviesot és homokot kotortak ki.

— (Meddő pályázat.) A pesti nemzeti dalkör által a mult évben kítűzött 10 aranyos pályázatra a beérke-zett férfi-négyesek közül a fölkdrt pályabírák: Erkel Ferenc, id. Abrányi Kornél és Huber Károly egyuten-egyeten nem találtak abszolot becsinét, és így a díj ezúttal ki nem adatik. A bírálók azonban az 1 szam alatt beér-kezett négyeset dícsérettel kintüntetendők intették. A pályaművek ismeretlen szerzői Horváth Károly egyleti alelnöknel váci-utca 17. szám a.) átvehetik műveiket. A dalkör egyúttal a ki nem adott 10 aranyat újabb 10 arannyal megtoldva, pályázatot hirdet a következő fol-tételek alatt: kívántatik egy abszolot becsű, kizárólag magyar szellemű, négyesférfi hangra írott eredeti műdal. Beküldési határidő 1873. év május hó 1-ig. A pályamű-vek idegen kézzel írva, jelíggel ellátva, a szerző nevét rejtő bepecsételt jelíggel levéllel az egylet karmestere Hubert Károlyhoz (Zöldfa-utca 36. sz.) küldendők. Jutalom 20 db arany

— (Halálhíradások.) Kintű történetírók: Szalay László övegye szül. Békassy Franciska asszony, ki férjének hű osztályosa volt a száműzetésben is, e napok-ban meghalt Pesten. — Kerkápoly pénzügyminiszter pedig edig anyját veszté el, övegye Kerkápoly János-nét, szül. Bodor Zsuzsanna asszonyt, ki Balaton-Henyén halt meg 47 éves korában.

Megjelent új könyvek: A »Természettudományi Köz-löny« decembri füzeté következő tartalommal jelent meg: »Az égés titmevényeiről« Lengyel Bélától; »A cholera kelet-kezéséről és terjedéséről.« Balogh Kálmántól; »A fertőztelek-néről.« L. B.-tól; apróbb közlemények; társulati üle-gyek, stb.

— (Erdélyben példaképek) című művét Schnell Jánosnak családí és iskolai használatra nemébb fölfordította Halász József, a nagy-váradí ref. egyház gondnok. Pest, Légrády. 240 l. Ára 1 frt. E mű, mely 135 kisebb elbeszélést tartalmaz, leginálabb vallásos elzátatokkal, nagyobb gyermekek szá-mára van dolgozva.

— (Uj zeneművek.) Táborosy és Parsch kiadásában megje-lent: »Gyönyörű a magyar nép dalaiból.« a zongorizó ifjúság számára 4 kövez. Tiszta Aladáról. 4, 5, 6. füzet; 1 füzet ára 1 frt. — »Te kedves szem, te szép csillag!« (Du líbes Aug. Du lieber Stern!). Költemény Oettingertől, alt- vagy bariton hangra zongorakísérettel, hangszerelte Reichardt Sándor. Ára 60 kr.

Szerkesztői üzenetek.

— Nagy-Várada: K. T. Kérjük rendbehozni a dolgot; megjegyezzük azonban, hogy kizárólag némi szükség. — A ferenciek toronyban című beszély átvehető a reggeli órák-ban, miután a lap, melynek száma van, nem áll már rend-bekiszérsinkre, s tudunkkal nem is fog társajában elbeszé-éseket közölni. — Budára L. K. Tizemégy darabból álló versgyűjteményre már nincs terünk. — Debe en, R. K. Biz-ant elégettek, s engedje békében nyugodni hamvait. — Szat-már, T. B. Köszönjük az érdeklődést, de ezek a hírek nem bírtak semmi áppal. — M.-Vásárhely, K. Idei naplópauk szétkülöztése megkezdődött s pár nap alatt minden egész éves előzetünk megkapja, ki a 30 krnyi csomagolási díjat beátá-rt

TARTALOM.

Cikkek: »Ghyezy Béla.« — »Hulló esillagok.« Andrássy Bélától. — »Magyar egyházi viszonyok a mult században.« Böke Lajosól. — »Mért nem házasodott meg az én barátom. (Angolból). — »A bécsi világiállás. — »Egy kis tüze-revaló.« — »A magyar nép tréfiás elvevezeiseiről.« Huszár Lászlóól. — »A bibliai öbnvízre vonatkozó, s legújabbban fölbeszét adatok.« — »Az idézetek.« Veresöz Mándóól. — »Vegyes közlemények.« — »Hírek.« — Képek: Ghyezy Béla. — A bécsi világiállás látképe. — Egy kis tüze-revaló.

H i r d e t é s.

Cachemir-kendők.

Szép, jó és olcsó!

Legújabb női ruha-kelmék
nagy választékban,
bámulatos olcsó árért.

Teljes ruhához való legszebb kelmék
3, 4, 5, 6 írtért, ugyszintén a
legfinomabb fekete selyem-anyagok kaphatók
HAMBURGER ADOLF
üzletében.

PEST, urí-utca 1-ső sz. Párisi ház.

Minták küldetnek kívánatra mindentelék
ingyen és bérmentve s megrendelések
utávétt mellett azonnal eszközöletnek.

10-7

Asztal- és ágyterítők.

Megjelent az
„ATHENAEUM“ könyvkiadó-hivatalában
(Poston, barátok tere 7. szám) s általa Magyarország és Erdély minden (Hősben G o r i s c h e k, Stefánplatz Nr. 6.)
könyvkereskedésben kapható:

AZ ATHENAEUM
Nagy Képes Naptára
1873-ra.

XIV-dik évi FOLYAM.
Szerkesztő: Sárkány Ján. Fer.
1—200 oldal, 35—40 szép képpel. Ára csak 1 frt.

TARTALMA. Katholikus, protestáns ó-hitű és zsidónap-tár. Évszámítások. Bolygó stb.

Novellák és történeti rajzokból. A politika nyom-ortulajai. Beszély Deák Farkastól. Levélok a törökvilágból. L. Negyedik Muhamed szultán formája Apafi fejedelemhez, mely-ben felhívja, hogy a Bécs elleni hadjáratahoz csatlakozzék. II. Murád Girai tatár kán levele Apafihoz, melyben tudatja, hogy a török császár segítéseért Bécs ellen indítván hadait, Erdélyen fog átmenni. III. Bethlen Elek tanácsolja a fejedelemnek, hogy a ándékokkal vegye rá a tatárt, miszerint más utat választson Bécs felé. IV. Achmet kanissai agarparancsol a magyar falakra, hogy 1000 ökrös szekeret adának a szultán táborába. V. Teleki Mihály jelentése Apafihoz a tatárok dűlása, égetése miat. — Az amnestiák korszaka. Irodalmi emlékirataiból Szokoly Victor. — Ne higgy ma-gyar a németnek. Volt tót kurucz dala. Régi kurucz dalok. Thaly Kálmántól. — Két tábornok 1848-ból. Igaz történet. Moeszy Béltól. Lenkei szászada. Petőfittől képpel. Befordultam a kony-hára képpel. Tátra vidéki lakosok képpel. Egy szép napom Ve-enezében képpel. S. J. F. Guinevere királynő története, képpel. Péter József a holtverseny. Angol sport novella. Egy kis csepe-pati a tengeren. Az utolsó háborúból.

Természettajzi képek. Gorillavadászatunk a sierra-leonei erdőkben, képpel. A vízibő küzdeleme egy bivallyal, képpel. Az ember a kőkorokban, képpel. A törpe-egér, képpel. A közép-amerikai ouphoriká képpel. A mókus, képpel. A dolo madár, képpel. A halak vándorlása képpel. Szűznemzés a lepéké közt. Vilá-gjárnyok s távolgások a mindenségben. Flammarión. Az üstök-ökös csodavilága, képpel.

Gazdaszat, ipar- és kereskedelem. Álladalmi mé-nésünk s befolyásuk az országos lónyvezetésre. A kisbíri, bábol-nai és mezőegyesí mensesek. Az angol és arab tolvérek. Az an-gol, arab, normán, lipizai télvér lovak. — A székesszékűvári, nagy-kőrösi, sepi-sz, györgyi és varasdi csödör-tolpcek. A hímlő-otegség az állatoknál. Dr. Szontagh Miklós. Két házibarát. Könyves Károlytól.

Ujabb eszmék és események. A szociális kérdés vo-zélyei. Dr. Katona Mórtól. Összegegyeztethető-e a hit a tudomány-nyal. Kun Sámuel. A Vozuv legújabb kibőlési. Képekkel. Nápoly város és környéke. Képpel. A jövő évi világiállás és Bécs vá-rosa. 6 képpel. Szóváltó. Vándorlások a természetben. G. J. A s iparos munkalóók és munkások hazánkban.

Tiszti ozimtar. Magyar-Erdélyországy kormányzati és közigazgatási tisztviselőinek névsorozata, a miniszteriumok megék stb. stb. hivatali beosztással. A megék a legújabb tiszti választások szerint. Buda-Pesten székölő ügék és or-vo-k. Bélyegilleték tábla. Országos vásárok.

AZ ATHENAEUM
Kis Képes Naptára
1873-ra.

III-dik évi folyam. — Szerk. Sárkány J. F.
Kath, prot., óhítű és zsidó naptárral, 1 100 oldal,
számos képpel. Ára csak 50 kr.

TARTALMA: Novellák. Egy elő saját haláláról gaz történet. — Egy pávidó humoristicus életpályája. — A feányvár-ár Konstantinopolban. Rogény a hirdetés-közt. — Mikor az X-et U-nak néztem. Vadász kaland. — Ut a z a s i k képek: A körösvölgyi vasuton 8 képpel. A szamojedeknél, képpel. — Politikai társadalmi rajzok nap-jaink ből. Amooitatas Americanae. Az elnökesimálái pártoskodás. A new-yorki commune. Amerikai képviselők. Louisianai képviselők. Emberrablások a Csendestengeren. Ni-nalista mozgalom Oroszországban. Rabszolga kereskedés a Nilusnál. A moronok Ausztriában. — Természettajzi. Életparányok a földgömbön. A logogyszerűbb szerves élet. Hogyan termékenyítsük a gyümölcsöt. Uj adatok az anyznd-küli nemzéshez. A penészgomba és az erjedés. Érez-zészece-kék a növényekben. Mestereségen készített kövek. — Ili us-trált a domák: Mit tudott Hatvani uram. Egy pudikintya észjárásai. 8 képpel. Miért kedves a kapitány. A vitéz szob-ó. — Ezen kívül a magyar-erdélyországy városok tisztká-ra nak ezimtarán, orsz

Egyanitt kapható:
JÓKAIMÓR
„A köszivű ember fiaí.“
Regény hat kötetben. — Ára 6 írt.

„VIRRADORA.“
Ujabb novellák négy kötetben. — Ára 4 írt.

A légurai.
Képek a madárvilágból. 6 gyönyörű nagy képpel.
Díszkötésben 5 írt 50 kr.